

Rebeka Vidrih

Smrt u obličju ubojstva i praznine te kako je pamtiti

Dva arhitektonska projekta u Berlinu – muzej koji ne želi biti (samo) muzej (Daniel Libeskind, Židovski muzej u Berlinu, projektiran 1988., izgrađen 1991.-1999.) i spomenik koji ne želi biti (samo) spomenik (Peter Eisenman, Memorijal ubijenim Židovima u Europi, projektiran 1997., izgrađen 1999.-2004.), predstavljaju zanimljiv metodološki problem. Naime, građevine se rijetko prvo konstruiraju a zatim tumače prema nekim ikonografskim načelima, tako da se tumačenje odnosi na formu građevine, a ne na njezine skulpturalne i slikarske dekoracije. Libeskind je namjeravao „stvoriti zgradu koja bi mogla ispričati priču [...] o Berlinu, Židovima, o izgonu i deportaciji, ali i [...] priču o nadi“, stoga se forma ovoga muzeja temelji na specifičnim kontekstualnim i tekstualnim izvorima. Oba projekta komemoriraju holokaust, „smrt neviđenih razmjera“ (Libeskind), smrt koja zbog svoje „veličine i užasa“ zapravo „prkosi prezentiranju“ (Eisenman). Smrt u obličju ubojstva jednoga čitavog naroda, ubojstva koje je za sobom ostavilo golemu prazninu, ubojstva koje ne može i ne smije biti zaboravljeno. Zapravo, doista je nemoguće ispričati priču o ovoj smrti (priča koja bi pojasnila događaj, koja bi ukazala na nekakav smisao), stoga Eisenman, suprotstavivši se pomalo Libeskindu, govori kako je svojim projektom „pokušao učiniti nešto što neće imati ni središta, ni ruba, ni značaja, nešto posve glupo“. Nijedan od ovih dvaju projekata ne nudi jasnu poruku o stravičnoj smrti, niti je (samo) predstavljaju ili simboliziraju. Oba projekta teže tome da u posjetitelju osposobe i probude određeni psihofizički doživljaj praznine, u središtu muzeja i na stazama između stupova memorijala. Namjera je da posjetitelj doživi slične osjećaje dezorijentiranosti, nesigurnosti i straha koji su zasigurno prožimali deportirane i ubijene Židove. Oni se protive pomirenju s gubitkom, zahtijevaju da se ova smrt, ovo ubojstvo i njezini učinci proživljavaju neprestano, sa svakim novim posjetiteljem. Međutim, tumačiti holokaust na ovaj način, dovodi ove projekte u vezu sa specifičnim političkim uvjerenjima.

Prijevod s engleskoga: Katarina Hanžek